

SOME PROBLEMS THAT THREATEN THE SPIRITUAL SECURITY OF SOCIETY

Mahammatov Otabek Saidalievich

SamSU is an independent researcher

Email: maxammatov-o@mail.ru

Annotation. The article focuses on the main issues that threaten the spiritual security of society, the tasks of preserving cultural and moral values, and some of the main directions of state policy in strengthening the spiritual unity of the Uzbek people. The content of the tasks on protection of values, prevention of threats, identification, development of scientific, informational and ideological spheres of social life was also assessed.

Keywords. National security, moral security, threats, ideology, public policy, destructive ideas.

ЖАМИЯТНИНГ МАЪНАВИЙ ХАВФСИЗЛИГИГА ТАҲДИД СОЛАДИГАН БАЪЗИ МУАММОЛАР

Махамматов Отабек Сайдаалиевич

СамДУ мустақил тадқиқотчиси

Email: maxammatov-o@mail.ru

Аннотация. Мақолада жамиятнинг маънавий хавфсизлигига таҳдид соладиган асосий муаммоларга қаратилган бўлиб, бу борада маданий-ахлоқий қадриятларни сақлашдаги вазифалар ва ўзбек халқининг маънавий бирлигини мустаҳкамлаш соҳасига оид давлат сиёсатига оид асосий йўналишларнинг айрим жиҳатлари ёритилган. Шунингдек қадриятларни ҳимоя қилиш, таҳдидларнинг олдини олиш, аниқлаш, ижтимоий ҳаётнинг илмий, ахборот, мафкуравий соҳаларини ривожлантиришдаги вазифаларнинг мазмун моҳитига баҳо берилган.

Калит сўзлар. Миллий хавфсизлик, маънавий хавфсизлик, таҳдид, мафкура, давлат сиёсати, вайронкор ғоялар

Кириш. Давлат хавфсизлиги, ҳудудий интеграция ва суверенитетни ҳимоя қилиш масаласи унинг ҳудудида яшовчи миллатларнинг хавфсизлиги масаласи билан боғлиқ. Давлат хавфсизлиги ва миллат хавфсизлиги тушунчалари ўртасида тенг белги қўйилади, чунки улар замонавий хавфсизлик концепциясининг таркибий қисмлари ҳисобланади. Тегишли хавфсизликни таъминлаш муаммоси барча даражадаги ҳокимият учун, шунингдек, жамият ва шахслар учун энг муҳим ва энг қийин муаммолардан ҳисобланган.

Асосий қисм. Жамиятнинг маънавий хавфсизлиги миллий хавфсизликнинг кафолати бўлиб, ушбу тамойил маданий-ахлоқий қадриятларни сақлаш, ўзбек халқининг маънавий бирлигини мустаҳкамлаш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади. Замонавий жамиятнинг маънавий ҳолатини ўрганиш жамиятнинг келажагини таъминлайдиган ижтимоий-демографик гуруҳ сифатида ёшларни маънавий ва мафкуравий хавфсизлигини таъминлашни тақозо этади. Замонавий ёшларнинг жамиятдаги қарама-қарши позицияси, постсовет жамиятининг ижтимоий маконида танлов имконияти билан боғлиқ бўлиб, у ҳаётнинг турли соҳаларида ўзини ўзи англаш чегараларини кенгайтирди, аммо шу билан мафкуравий иммунитетни шакллантириш жараёни билан характерланади. Зеро, “Мафкуравий иммунитет шахс, ижтимоий гуруҳ, миллат, жамиятни турли зарарли ғоявий таъсирлардан ҳимоя қилишга хизмат қиладиган ғоявий-назарий қарашлар ва қадриятлар тизими”¹ дир.

¹ Абу Муслим. Глобаллашув даврида ахборот хавфсизлиги омиллари// Янги дунё: Мақолалар тўплами. Тошкент. QAQNUS MEDIA. 2017. Б. 333.

Маънавий хавфсизлик жамиятнинг маънавий фаровонлиги, унинг ижтимоий ривожланиш даражасининг кўрсаткичи бўлиб хизмат қилади, чунки жамиятнинг маънавий-ахлоқий бўлими ҳаёт соҳасидан қатъи назар, унинг барча муаммолари ва оғриқли нуқталарини очиб беради. Маънавий хавфсизликнинг мавжуд таърифлари бир хиллик ва хилма-хиллик билан фарқ қилмайди, шу сабабли биз ушбу тушунча ижтимоий шароитларнинг мажмуи сифатида тушунилади. Жамиятнинг маънавий хавфсизлигини ва уларнинг эквивалентлигини таъминлашга таъсир этувчи омилларнинг мураккаб табиати энг устувор йўналишларни аниқлашга имкон бермайди, чунки улар жамият ҳаётининг ҳаётий соҳаларида содир бўлаётган сиёсий, иқтисодий, маданий, мафкуравий, оилавий, маърифий, ахборот соҳасидаги туб ўзгаришларни акс эттиради.

Жамиятнинг маънавий хавфсизлигини жамиятнинг ижтимоий саломатлиги, унинг қадриятлар иерархияси ва умуман, унинг маънавий ҳолатини акс эттирувчи категория сифатида қараш мумкин. Ўзбекистон ёшларининг ижтимоий саломатлиги, шунингдек, уларнинг ижтимоий ривожланишидаги узоқ муддатли салбий тенденциялар тўғрисидаги объектив маълумотлар, маънавий тикланиш, ёшлар муҳитини тозалаш соҳасидаги муаммоларни ҳал қилишда сифат жиҳатидан янги ёндашув зарурлигини кўрсатади. Ўзининг ижтимоий интилишлари ва эҳтиёжларини субъективликка айланиш жараёнида, катталар томонидан бошқариладиган дунёда мустақил мақомга эга бўлиш жараёнида қондириш имкониятлари билан бирлаштира олмайдиган ёшларнинг ижтимоий ривожланишининг қарама-қарши шартлари асосий омил ҳисобланади.

Белгиланган мавзунинг долзарблиги қуйидаги ҳолатларга боғлиқ. Биринчидан, Ўзбекистонимизда жамиятнинг барча соҳаларида рўй бераётган туб ўзгаришларни амалга ошириш давлат ва шахс ўртасидаги ўзаро алоқаларни ривожлантиришнинг маънавий-мафкуравий тамойиллари, шакллари, йўллари ва тенденцияларини ҳар томонлама ўрганишни талаб қилади. Ушбу жараёнларни жамоат жараёнларини бошқариш соҳасидаги назарий жиҳатдан ўрганиш, уларни ўз вақтида ва сифатли равишда услубий даражада ҳал қилиш иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий ислохотларнинг моҳияти ва суръатларига бевосита таъсир қилади.

Жамиятнинг маънавий ҳаёти - бу ижтимоий тараққиёт жараёнида маънавий маданият ҳодисасини шакллантирувчи, интеллектуал, ахлоқий ва эстетиканинг сақланиши, ўтказилиши ва фойдаланилишини таъминлайдиган, ижтимоий онгнинг турли шакллари ва даражаларининг интерпенетрацияси ва ривожланиш соҳасидир. Жамият ва давлатнинг асосий вазифаси - ижодкорлик орқали шахснинг маънавий мустақиллигини сақлашдан иборатдир. “Дарҳақиқат, глобаллашув шароитида мамлакатимиз ёшлари онгини заҳарлайдиган, маънавий дунёсига хавф соладиган мафкуравий таҳдидлар кириб келиши кучаймоқда. Шундай экан, бундай таҳдидларнинг олдини олишга оид амалий таклиф-хулосалар ишлаб чиқиш ўта долзарбдир”.²

Ҳар бир шахснинг маънавий ҳаёти - бу барча ижтимоий жараёнларга таъсир кўрсатадиган, ижтимоий муносабатларнинг турли соҳаларида идеал ва моддий бойлик яратиш соҳасидаги индивидуал фаолият орқали амалга ошириладиган унинг ички интеллектуал, ахлоқий, эстетик танловидир. Шахс фаолиятининг йўналиши асоциал бўлиши мумкинлиги сабабли, жамият турли хил давлат ва ижтимоий институтларнинг имкониятларидан фойдаланган ҳолда, шахснинг бузғунчи маънавий интилишларини амалга оширишни чеклаш ҳуқуқига эга ва мажбурийдир. Жамиятнинг маънавий ҳаёти ўз фуқароларининг маънавий ҳаётининг тўлиқлиги эканлигини англаб етиш жуда муҳим ва жамиятнинг маънавий соҳасини миллий хавфсизликни таъминлаш объекти деб ҳисобласак, бу муаммони халқ хавфсизлигини таъминлаш деб ҳисоблашимиз керак бўлади.

Ҳозирги замонавий давлат маънавиятига асосий ички ва ташқи таҳдидларни аниқлаш мумкин. Улар: жамоатчилик онгининг деформацияси, ватанпарварликнинг ўз-ўзини англашини йўқ қилиш; миллий онгга ёт турмуш тарзини ва тафаккур стереотипларини жамоатчилик онгига киритиш; хорижий махсус хизматлар, олигархик гуруҳлар ва ватанпарварлик йўналтирилган оммавий ахборот воситалари тизими мавжуд бўлмаган тақдирда уларнинг манфаатларига хизмат қиладиган коррупциявий амалдорлар назорати остида муҳолифат оммавий ахборот воситаларини шакллантириш; жамоат онгининг бузғунчи таъсиридан ҳимоя қилишнинг давлат тизимининг йўқлиги; фуқароларнинг маънавий ниғилизми; бузғунчи қадриятлар тизимини шакллантириш, бузғунчи

² Мафкуравий иммунитет // Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. -Т.: Ф.Фуллом, 2009.– Б. 292.

маънавиятни жамоат ҳаётига жорий этиш; жамоат алоқаларининг барча соҳаларига, шу жумладан иқтисодий ва сиёсатга уюшган жиноий гуруҳлар, террористик, экстремистик ташкилотлар ва турли хил мазҳабларнинг доимий ва ўсиб бораётган таъсири; Ўзбекистон тарихини, давлат ҳокимиятини обрўсизлантириш, ўзбек миллатининг кадр-қимматини камситиш учун мафкуравий саботажни амалга ошириш; Ўзбекистонни потенциал геосиёсий рақиблари томонидан ҳақиқий маънавий рақиб сифатида жаҳон маънавий маконидан сиқиб чиқариш; "иккинчи совуқ уруш" идеологемаларини тарғиб қилиш - виждон уруши, Ўзбекистонни хорижий давлатлар жамиятларига ижтимоий муносабатларнинг барча соҳаларида эҳтимолий ва потенциал душман сифатида тақдим этди. Ўзбекистоннинг маънавий хавфсизлигига ички ва ташқи таҳдидларга самарали қарши туриш, миллий кадриятларни ҳимоя қилиш ва шахс, жамият ва давлат манфаатларини ҳурмат қилиш учун замонавий шароитда мавжуд ва янги пайдо бўлаётган таҳдидларга қарши курашнинг стратегик устувор йўналишлари ва йўналишларини белгилаш зарур.

Жамиятнинг маънавий хавфсизлиги унинг барқарор ва фаровон ривожланишининг муҳим шартидир, чунки у инсоннинг интеллектуал, маънавий, ахлоқий ва ахлоқий салоҳиятини эркин ривожланишини таъминлаш, уни турли таҳдид ва зўравонликлардан ҳимоя қилишни ўз ичига олади. Жамиятнинг маънавий хавфсизлиги асосий ижтимоий кадриятлар ва идеалларни етказиш механизмига асосланади, унинг ҳаётийлиги шахснинг яшаш ҳуқуқи, эркинлиги, шахснинг чексиз ривожланиши каби асосий ҳуқуқларини амалга оширишда намоён бўлади. Бошқача қилиб айтганда, жамиятнинг маънавий хавфсизлиги жамиятда асосий кадриятлар бўйича консенсусни, жамиятни бу ҳолатдан чиқиб кетишга куч топа олмаса, турғунлик ва таназзулга юз тутадиган умидсизликни назарда тутди.

Кишилар ўзларини қутқариш билан банд бўлган ва ижтимоийлашув институтлари инқирозга учраган вазиятда ёшларнинг маънавий майдони телевидение, Интернет, ҳар хил таъсирида хаотик тартибсизликда синов ва хатолар билан шаклланади. Жамиятнинг асосий ижтимоий ресурси ёшлар бўлганлиги сабабли, у маънавий хавфсизликни таъминлаш бўйича давлат сиёсатининг объекти бўлиши керак, айниқса, ёш авлоднинг ижтимоий соғлиғининг инқирозга юз тутиши нафақат давлат сиёсатига, балки миллий маънавий хавфсизликка ҳам жиддий таҳдид солади. Шу боисдан ҳам бугунги кунда мамлакатнинг ижтимоий маконида шахс, жамият ва давлатнинг барқарорлиги ва фаровонлигини таъминлашга қаратилган миллий хавфсизлик тизимини яратиш зарур.

Хулоса ва тақлифлар. *Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, жамиятнинг маънавий хавфсизлиги мавжуд маънавий ва маданий муҳитга ва хатти-ҳаракатларнинг ҳукмрон кадриятлари ва стереотипларига, шунингдек, дунёқарашига таҳдид солмайдиган, аҳолининг муайян даражадаги ижтимоий соғлиғини назарда тутди. Ўзининг ижтимоий интилишлари ва эҳтиёжларини субъективликка айланиш жараёнида, катталар томонидан бошқариладиган дунёда мустақил мақомга эга бўлиш жараёнида қондириш имкониятлари билан бирлаштириш олмайдиган ёшларнинг ижтимоий ривожланишининг қарама-қарши шартлари асосий омил ҳисобланади. Ёшларнинг ижтимоий фаровонлигини пасайтириш, унинг атрофидаги ноаниқлик, бефарқлик ва экстремизмни қучайишига олиб келади.*

Ижтимоий жиҳатдан носоглом ёш авлод ижтимоий соғлом жамиятнинг асосига айлана олмаслиги ва унинг маънавий хавфсизлиги кафолати бўлиб хизмат қилмаслигини чуқур англаган ҳолда соҳа мутахассисларини жалб этиш орқали мавжуд муаммоларни олдини олишга қаратилган чоратadbирларни ишлаб чиқиш ва ҳаётга тадбиқ этиш лозим. Бугунги маънавий мафкуравий тарғиботларнинг асосий таянч воситасига айланиб улгурган ахборот оламида намоён бўлаётган юқоридаги муаммоларни инобатга олган ҳолда қуйидагиларни ечимлардан бири сифатида қараш мумкин.

1. Бугун ахборот технология асри сифатида қаралаётганини эътиборга олиб, бу орқали салбий иллатларнинг олдини олишда аввало, мактабларда таълим олувчи юқори синф ўқувчилари ва олий таълим талабалари учун “интернет психологияси” фанини ўқитишни жорий қилиш зарур.

2. Интернет сайтлари фойдаланиш бўйича қонунчилик базасини мустаҳкамлаш. Турли бузғунчи ва ахлоқсизликни тарғиб қилувчи сайтларга давлат кесимида тақиқ қўйиш, ахборотлар тарқалишини давлат томонидан назоратга олишни мустаҳкамлаш.

3. Ахборот тарқатувчи интернет провайдерлар устидан назоратни кучайтириш, улар томонидан тарқатилаётган маълумотларни филтрлаш механизмини жорий қилиш ва ундан фойдаланишининг мустахкам ҳуқуқий базасини яратиш.

Фойдаланилган адабӣётлар

1. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – T: "O'zbekiston", 2017. – B. 27.
2. Абу Муслим. Глобаллашув даврида ахборот хавфсизлиги омиллари//.Янги дунё: Мақолалар тўплами. Тошкент. QAQNUS MEDIA. 2017. Б. 333.
3. Бегалов Б.А. Ахборот- коммуникациялар бозорининг шаклланиш ва ривожланиш тенденцияларини эконометрик моделлаштириш: дис. Автореф.... и.ф.д. – Т.: ТДИУ, 2001. – 36 б.
4. Бекмуродов М. Ўзбекистонда жамоатчилик фикри.– Тошкент: Фан, 1999. – Б. 170.
5. Махамматов О. S., Ibragimov L.Z. Evaluation of the impact of youth unemployment on social development. European Scientific Conference: сборник статей XXIV Международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». – 2021. – ст.252-254
6. Исоқов Б. Зиёлилик масъулияти. – Тошкент: Маънавият, 2008. – Б. 58-59.
7. Маннапов Х.М. Роль средств массовой информации в культурной жизни общества в условиях перехода республики Узбекистан к рыночным отношениям: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. – Ташкент: Академия, 1997. – 24 с.
8. Мафкуравий иммунитет // Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. -Т.: F.Фуллом, 2009.– Б. 292.
9. Пахруддинов Ш. Дунёвий демократик давлатчилик қурилиши амалиётида диний экстремизм таҳдиди: сиёсий фанлар доктори дисс. автореф. Т.:2001. –б.54.